

Datum van
inontvangstneming

:

17/07/2024

Zaak C-396/24 [Lubreczlik]ⁱ

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

6 juni 2024

Verwijzende rechter:

Sąd Okręgowy w Krakowie (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

22 april 2024

Verzoekende partijen

PU

QS

mBank S.A. (procedure tegen BL en CY)

Verwerende partijen

mBank S.A.

BL

CY

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Oneerlijke contractuele bedingen – Nietigheid van een overeenkomst – Exceptie van verrekening – Exceptie van uitvoering van de prestatie van de consument – Verjaring van restitutievorderingen – Vordering tot betaling van een geldbedrag ter vergoeding van een onverschuldigde prestatie in het kader van de nietigheid van een hypothecaire kredietovereenkomst

ⁱ Dit is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële vragen

Uitlegging van het Unierecht, met name van artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad; artikel 267 VWEU.

Prejudiciële vragen

- a) Verzet artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB 1993, L 95, blz. 29) zich tegen nationale rechtspraak volgens welke de vaststelling dat een overeenkomst, in het bijzonder een met een consument gesloten kredietovereenkomst, een oneerlijk beding bevat en bijgevolg nietig is, inhoudt dat de consument, ongeacht het bedrag dat hij ter uitvoering van die overeenkomst heeft afgelost en ongeacht het nog uitstaande bedrag, gehouden is tot terugbetaling aan de handelaar van het nominale totaalbedrag van het krediet dat hij ter uitvoering van de nietige overeenkomst van de handelaar heeft ontvangen en dat de handelaar kan eisen dat de consument dat totaalbedrag, ongeacht het afgeloste en het uitstaande bedrag, aan hem terugbetaalt?
- b) Verzet artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad [OMISSIS] zich tegen nationale rechtspraak volgens welke de nationale rechter bij de behandeling van een zaak betreffende de terugbetaling van prestaties die door een handelaar aan een consument zijn uitgekeerd krachtens een nietige kredietovereenkomst, gehouden is om de consument te veroordelen tot terugbetaling van het volledige bedrag dat de handelaar krachtens die overeenkomst aan de consument heeft uitgekeerd, ongeacht of de consument nog schulden jegens de handelaar heeft en ongeacht het bedrag dat de consument ter uitvoering van de nietige overeenkomst aan de handelaar heeft betaald?
- c) Verzet artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad [OMISSIS] zich tegen een nationaalrechtelijke regeling volgens welke de nationale rechter gehouden is om een uitspraak waarbij de vordering van de handelaar wordt toegewezen, ambtshalve onmiddellijk uitvoerbaar te verklaren wanneer de rechtsvordering van de handelaar door de consument is erkend?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: „richtlijn 93/13”): artikel 7, lid 1

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Ustawa-Kodeks cywilny (wet tot vaststelling van het burgerlijk wetboek) van 23 april 1964 (Dz. U. nr. 16, volgnr. 93, zoals gewijzigd; hierna: „k.c.”): artikel 60 (vorm van een wilsverklaring) en artikel 61, leden 1 en 2 (tijdstip van aflegging van een wilsverklaring).

Artikel 405 (ongerechtvaardigde verrijking)

„Enieder die zonder rechtsgrond ten koste van een ander een vermogensvoordeel heeft verkregen, is gehouden om dat voordeel terug te geven in natura of, indien dat niet mogelijk is, om de waarde ervan te vergoeden.”

Artikel 410 (definitie van een onverschuldigde prestatie); artikel 455 (datum van uitvoering van de prestatie); artikel 498 (begrip van verrekening en voorwaarden daarvoor).

Artikel 499 (wijze van verrekening)

„Verrekening geschiedt naar aanleiding van een verklaring ten aanzien van de wederpartij. De verklaring heeft terugwerkende kracht tot op het tijdstip waarop verrekening mogelijk is geworden.”

Artikel 500 (wijze waarop de plaats van uitvoering van een prestatie wordt gekozen); artikel 501 (uitstel van nakoming van een verbintenis door de rechter of de schuldeiser); artikel 502 (voorwaarden voor verrekening van een verjaarde schuldvordering); artikel 503 (toepassing van de bepalingen inzake bestemming voor verrekening); artikel 504 (verrekening van een schuldvordering waarop beslag is gelegd); artikel 505 (uitsluiting van verrekening - lijst).

Ustawa-Kodeks postępowania cywilnego (wet tot vaststelling van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering) van 17 november 1964 (Dz. U. 2023, volgnr. 1550, zoals gewijzigd; hierna: „k.p.c.”): artikel 91 (reikwijdte van een machtiging in het kader van een procesvolmacht); artikel 98, lid 1 (gerechtskosten); artikel 100 (onderlinge wegstreping of relatieve verdeling van de gerechtskosten); artikel 101 (vergoeding van kosten aan de verweerder ondanks toewijzing van de rechtsvordering); artikel 102 (toepassing van het billijkheidsbeginsel bij verwijzing in de kosten); artikel 103, lid 1 (vergoeding door een partij of een interveniënt van kosten die voortvloeien uit roekeloos of onbehoorlijk gedrag); artikel 132, lid 1 (wederzijdse betekening tussen professionele gemachtigden); artikel 133, lid 3 (betekening van brieven en gerechtelijke uitspraken).

Artikel 203¹ (exceptie van verrekening)

„§ 1 Een exceptie van verrekening kan alleen berusten op een schuldvordering:

1) die door de verweerder is ingesteld in het kader van dezelfde rechtsverhouding als die waarin de eiser zijn schuldvordering heeft ingesteld, tenzij de schuldvordering van de verweerder niet wordt betwist, is vastgesteld bij een onherroepelijke rechterlijke uitspraak, een arbitrale uitspraak, een voor de rechter of een arbitragerechter getroffen schikking of een door de rechter goedgekeurde schikking die is getroffen door een bemiddelaar of aannemelijk is gemaakt op grond van een document waarin wordt bevestigd dat de eiser de schuldvordering van de verweerder erkent;

2) waarbij wordt verzocht om terugbetaling van een uitgevoerde prestatie, die door een van de hoofdelijke schuldenaren kan worden ingesteld tegen de andere medeschuldenaren.

§ 2 De verweerder kan zijn exceptie van verrekening uiterlijk opwerpen wanneer hij in het kader van het bodemgeschil voor de rechter verschijnt dan wel binnen een termijn van twee weken na de datum waarop zijn schuldvordering opeisbaar is geworden.

§ 3 Een exceptie van verrekening kan uitsluitend worden opgeworpen in een processtuk. Met uitzondering van de bepalingen inzake de kosten zijn de bepalingen betreffende verzoekschriften op dergelijke stukken van overeenkomstige toepassing.”

Artikel 320

„In bijzonder gerechtvaardigde gevallen kan de rechter beslissen dat een gelaste prestatie in termijnen kan worden uitgevoerd, en in zaken betreffende de vrijgave van onroerend goed of de ontruiming van een pand kan hij een passende termijn voor de uitvoering van die prestatie vaststellen.”

Artikel 333, lid 1, punt 2

„De rechter verklaart zijn uitspraak ambtshalve onmiddellijk uitvoerbaar, wanneer: [...]

2) hij een vordering toewijst die door de verweerder is erkend.”

Artikel 334, lid 1 „De rechter kan de onmiddellijke uitvoerbaarheid van zijn uitspraak ervan afhankelijk stellen dat de eiser een passende zekerheid stelt.”

Artikel 334, leden 2 en 3

„§ 2 De zekerheid kan ook bestaan in de niet-vrijgave aan de eiser van zaken die zijn afgenomen van de verweerder of in de niet-uitkering van ingevorderde geldsommen dan wel in de schorsing van de verkoop van in beslag genomen roerende goederen.

§ 3 De verkoop of inbezitneming van in beslag genomen onroerend goed wordt ambtshalve opgeschort totdat de uitspraak onherroepelijk is geworden.”

Artikel 335, lid 1 (ontoelaatbaarheid van een uitspraak waarbij een beslissing onmiddellijk uitvoerbaar wordt verklaard); artikel 351 (uitspraak ter aanvulling van een beslissing); artikel 692 (bevoegdheid van de rechter ter zake van de deponering van het voorwerp van een prestatie in het gerechtsdepot); artikel 776 (begrip van executoriale titel); artikel 777, lid 1, punt 1, (gronden voor tenuitvoerlegging); artikel 848 (effect van roerend beslag); artikel 924, lid 1 (vermelding in het kadaster van een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging); artikel 930 (beschikking over in beslag genomen onroerend goed); artikel 938 (aansprakelijkheid van de beheerder van in beslag genomen onroerend goed).

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

Het hoofdgeding bestaat uit twee gevoegde zaken die betrekking hebben op drie rechtsvorderingen, waaronder een tegenvordering. Wat betreft de rechtsvordering van PU en QS tegen mBank S.A., gevestigd te Warschau (hierna: „mBank”) (de tegenvordering van mBank tegen PU en QS) zij opgemerkt dat verzoekers in 2006 met BRE Bank S.A. (hierna: „BRE”), waarvan mBank de rechtsopvolgster is, een overeenkomst betreffende een hypothecair „Multiplan”-krediet voor natuurlijke personen hebben gesloten. Dit krediet was gekoppeld aan de wisselkoers van de Zwitserse frank (CHF) en was bedoeld ter financiering van de bouw en de aankoop van woonruimte en voor de herfinanciering van kredietnemers eigen bijdrage in zijn aankoop. Alvorens de overeenkomst te sluiten hebben PU en QS een „Verklaring ten aanzien van hypothecaire kredieten en leningen” ondertekend en zijn zij geïnstrueerd over de risico's van kredieten die aan de CHF zijn gekoppeld. Het uitgekeerde kredietbedrag [in totaal vijf tranches van 360 000 Poolse zloty (PLN)] is op 15 september 2006 uitgedrukt in de vreemde valuta (CHF) volgens de wisselkoers van de door BRE gehanteerde wisselkoerstabel en bedroeg in dat verband 148 711,16 CHF. In de overeenkomst is aangegeven dat dit bedrag informatief van aard was, dat het geen verplichting van de bank inhield en dat de in vreemde valuta luidende waarde van het krediet op de datum van uitkering kon verschillen van de in de overeenkomst genoemde waarde (lid 1, punt 3A). De overeenkomst is gesloten aan de hand van een door de bank opgestelde modelovereenkomst. Over de inhoud van die overeenkomst, met uitzondering van de kwestie van de rentevoet van het krediet, is niet afzonderlijk onderhandeld. Het krediet moest ter zake van de hoofdsom en de verschuldigde rente worden terugbetaald in gelijke maandelijkse termijnen. Het bedrag van elke termijn van het in de wisselkoersvaluta (CHF) luidende krediet is vastgesteld in voornoemde valuta, terwijl de termijnen moesten worden terugbetaald in PLN, na te zijn omgerekend volgens de verkoopkoers van de CHF die voor de datum van terugbetaling werd vermeld in de door BRE gehanteerde wisselkoerstabel (§ 24, lid 2). Tot en met 15 mei 2023 hebben verzoekers 362 801,12 PLN en 65,91 CHF (met inbegrip van de verschuldigde commissielonen en verzekeringspremies) aan verzoekster betaald. Een integrerend onderdeel van de gesloten overeenkomst was

het „Reglement voor de verstrekking van hypothecaire Multiplan-kredieten aan natuurlijke personen”, waarin is vastgesteld dat het aan de wisselkoersvaluta gekoppelde krediet werd verstrekt in PLN, onder gelijktijdige omzetting ervan in de door de kredietnemer gekozen valuta (§ 1, lid 3).

In het kader van hun rechtsvordering tegen mBank hebben PU en QS verzocht om vast te stellen dat de van bijlagen voorziene overeenkomst nr. 00407858/2006, die door partijen is gesloten ten aanzien van een aan de wisselkoers van de CHF gekoppeld hypothecair „Multiplan”-krediet voor natuurlijke personen, in haar geheel nietig is ex tunc. Daarnaast hebben zij, gelet op het feit dat hun vordering tot nietigverklaring van de overeenkomst is toegewezen, verzocht om verweerster te veroordelen tot betaling van in totaal 362 801,12 PLN en 65,91 CHF, vermeerderd met de verschuldigde wettelijke vertragingsrente, namelijk als terugbetaling van onverschuldigde prestaties over de periode vanaf de datum van sluiting van de overeenkomst tot en met 15 mei 2023. Subsidiair hebben verzoekers verzocht om verschillende bedingen van de overeenkomst alsook het reglement zonder gevolg te verklaren. Verweerster heeft in haar verweerschrift van 24 januari 2024 verzocht om de ingestelde rechtsvordering in haar geheel af te wijzen. Zij heeft een tegenvordering ingesteld waarbij zij de exceptie van nietigheid (onverbindendheid) van de kredietovereenkomst heeft betwist en heeft verzocht om verzoekers (verweerders in reconventie) hoofdelijk te veroordelen tot betaling van 360 000,03 PLN, vermeerderd met de wettelijke vertragingsrente, berekend vanaf de datum die volgt op de datum waarop het afschrift van de tegenvordering aan verweerders in reconventie is betekend tot op de datum van betaling.

Met betrekking tot de rechtsvordering van mBank tegen BL en CY zij opgemerkt dat de bank in 2007 met verweerders een overeenkomst betreffende een aan de wisselkoers van de CHF gekoppeld hypothecair krediet heeft gesloten en dat verweerders in dat verband een aan de CHF gekoppelde lening ten bedrage van 493 770 PLN hebben ontvangen (§ 1, leden 1 en 2). Het uiteindelijke bedrag van de lening in de vreemde valuta op 3 maart 2007 in overeenstemming met de inkoopkoers van deze valuta als vermeld in de door BRE gehanteerde wisselkoerstabel bedroeg 217 807,67 CHF. In de overeenkomst is aangegeven dat dit bedrag informatief van aard was, dat het geen verplichting voor de bank inhield en dat de in vreemde valuta luidende waarde van de lening op de datum van uitkering kon verschillen van de in de overeenkomst genoemde waarde (lid 1, punt 3A). De looptijd van de lening is vastgesteld op 240 maanden, dat wil zeggen op een periode tot en met 20 september 2027 (§ 1, lid 3). De lening moest ter zake van de hoofdsom en de verschuldigde rente worden terugbetaald in gelijke termijnen, die moesten worden terugbetaald in PLN na te zijn omgerekend volgens de verkoopkoers van de CHF als vermeld in de door BRE gehanteerde wisselkoerstabel die van toepassing was op de datum van aflossing. Een integrerend onderdeel van de overeenkomst was het „Reglement voor de verstrekking van hypothecaire Multiplan-kredieten aan natuurlijke personen” (§ 25, lid 1). De overeenkomst is door partijen gesloten aan de hand van een door de bank opgestelde modelovereenkomst, en over de inhoud van die overeenkomst

is niet afzonderlijk onderhandeld. Verzoekster heeft aan verweerders leningsmiddelen ten bedrage van 493 770,02 PLN uitgekeerd. Verweerders hebben in totaal 1 052 843,95 PLN terugbetaald en hebben de lening op 26 april 2016 vroegtijdig volledig afgelost. In november 2020 hebben zij bij de verwijzende rechter een vordering tot betaling tegen mBank ingesteld en hebben zij verzocht de verzoekende bank te veroordelen tot betaling aan hen gezamenlijk van een bedrag van 571 740,41 PLN, vermeerderd met de verschuldigde wettelijke verdragingsrente. De verwijzende rechter heeft mBank bij uitspraak van 16 mei 2022 veroordeeld tot betaling aan de kredietnemers van in totaal 571 740,41 PLN, vermeerderd met de wettelijke verdragingsrente. Verzoekster heeft verweerders bij brief van 15 augustus 2023 verzocht om betaling van 493 770,02 PLN.

Op 24 november 2023 heeft mBank verzocht om verweerders hoofdelijk te veroordelen tot betaling van 493 770,02 PLN, vermeerderd met de verschuldigde wettelijke verdragingsrente. De overeenkomst is door partijen jarenlang uitgevoerd, maar verweerders hebben een procedure aanhangig gemaakt waarbij zij hebben verzocht om verzoekster te veroordelen tot betaling aan hen van de prestaties die zij ter uitvoering van de overeenkomst hebben vervuld. Bij uitspraak van 16 mei 2022 is verzoekster in het kader van een andere procedure veroordeeld tot betaling aan de kredietnemers van een bedrag van 571 740,41 PLN, vermeerderd met de wettelijke verdragingsrente. In hun verweerschrift hebben verweerders verzocht om verzoeksters rechtsvordering in haar geheel ongegrond te verklaren op grond dat beide vorderingen non-existent zijn en, subsidiair, om de rechtsvordering in haar geheel af te wijzen omdat deze is verjaard. Verweerders hebben aangevoerd dat zij ter uitvoering van de leningovereenkomst een bedrag van 1 065 510,40 PLN aan verzoekster hebben terugbetaald, waaronder 838 875,33 PLN ter aflossing van de hoofdsom, wat inhoudt dat, zoals door verzoekster is bevestigd, de hoofdsom van de lening volledig is afgelost.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

Verzoekers PU en QS hebben ter ondersteuning van hun rechtsvordering tegen mBank aangevoerd dat de kredietovereenkomst die zij met verweester hebben gesloten gebrekkig is, dat zij oneerlijke bedingen bevat en dat de schrapping van die bedingen de nietigheid van heel de overeenkomst met zich brengt. Over de inhoud van de overeenkomst is door verzoekers niet afzonderlijk onderhandeld, en de wijze waarop zij vormgeeft aan hun rechten en verplichtingen is in strijd met de goede zeden, wat een kennelijke schending van de consumentenbelangen vormt. Tegelijkertijd kunnen de gebrekkige bedingen niet worden vervangen door andere. Daarnaast vloeit de nietigheid van de overeenkomst voort uit een schending van het beginsel van contractvrijheid en de beginselen van het maatschappelijke leven. In haar verweerschrift heeft verweester verzocht om de rechtsvordering in haar geheel af te wijzen, heeft zij een tegenvordering ingesteld in het kader waarvan zij de nietigheid (onverbindendheid) van de kredietovereenkomst heeft betwist en heeft zij aangevoerd dat de litigieuze overeenkomst een geldige en verbindende verplichting vormt, aangezien zij niet in

strijd is met de toepasselijke wettelijke bepalingen (waaronder die van het bankrecht), de aard van de rechtsverhouding en de beginselen van het maatschappelijke leven en de goede zeden. De overeenkomst bevat geen oneerlijke bedingen, over die bedingen is afzonderlijk onderhandeld en de bedingen maken geen inbreuk op de belangen van de consument. De bank heeft tevens aangevoerd dat zij tijdens de procedure voor het sluiten van de overeenkomst haar informatieverplichtingen naar behoren is nagekomen, aangezien zij de kredietnemer heeft geïnstrueerd over de risico's van een aan een vreemde valuta gekoppelde kredietovereenkomst. Verzoekers hebben dit risico aanvaard door met kennis van zaken te besluiten om een dergelijke overeenkomst te sluiten, gelet op de economische voordelen die zij er destijds aan ontleenden. De verwerende bank heeft benadrukt dat de wisselkoerstabellen die zij voor omrekeningsdoeleinden heeft gehanteerd de realiteit op de markt weerspiegelen en dat deze tabellen objectief van aard zijn. In hun antwoord op het verweerschrift, dat zij tezamen met hun verweerschrift ten aanzien van de ingestelde tegenvordering hebben ingediend op 27 februari 2024, hebben verzoekers (verweerders in reconventie) hun standpunt in de zaak herhaald en gereageerd op de beweringen van verweerster (verzoekster in reconventie). Zij hebben verzocht om de tegenvordering in haar geheel af te wijzen op grond dat deze voorbarig was en dat er geen reden was om een dergelijke tegenvordering in te stellen. Zij hebben aangegeven dat zij bij brief van 27 februari 2024 een verklaring van verrekening aan verweerster (verzoekster in reconventie) hebben overgelegd. Voor het geval dat hun exceptie van verrekening wordt toegewezen hebben zij verzocht om de kredietovereenkomst nietig te verklaren, om verweerster te veroordelen tot betaling van het totaalbedrag aan wettelijke verdragingsrente over een bedrag van 360 000,03 PLN vanaf de datum van betekening aan verweerster van het afschrift van hun verzoekschrift tot op de datum van daadwerkelijke verrekening van dat bedrag met verweersters schuldvordering en om haar te veroordelen tot betaling van het resterende bedrag van de hoofdvordering, namelijk 2 801,09 PLN en 65,91 CHF, vermeerderd met de verschuldigde wettelijke verdragingsrente vanaf de datum van betekening van het verzoekschrift aan verweerster tot op de datum van betaling. Ter terechtzitting van 6 maart 2024 heeft de door verzoekers benoemde gemachtigde aangevoerd dat zij geen verklaring van verrekening hebben ingediend en heeft hij de opgeworpen exceptie van verrekening bijgevolg ingetrokken.

In het kader van de rechtsvordering van mBank tegen BL en CY heeft de bank aangevoerd dat zij met haar vordering beoogt om een oplossing tot stand te brengen voor de kwesties waarover onenigheid tussen de partijen bestaat, die zijn ontstaan in het kader van de opgeworpen exceptie van nietigheid en die niet kunnen worden opgelost in het kader van de eerdere rechtsvordering die door verweerders is ingesteld. De vordering van de bank is een restitutievordering en houdt ermee verband dat de wederzijdse prestaties van partijen uit hoofde van de mogelijkerwijs nietige kredietovereenkomst moeten worden terugbetaald. Verzoeksters vorderingen zijn evenwel niet beperkt tot de terugbetaling van de nominale waarde van de prestaties. De bank maakt er namelijk aanspraak op dat haar eigen prestatie wordt omgerekend. Verweerders van hun kant [OMISSIS]

Derhalve kan verzoekster geen aanspraak maken op betaling van de hoofdsom van de lening en evenmin op aanpassing van de door haar uitgekeerde hoofdsom volgens de wisselkoers van een vreemde valuta. Verweerders zijn evenwel van mening dat de leningovereenkomst nietig is krachtens artikel 58, leden 1 en 2, k.c., gelet op het feit dat zij in strijd is met de wet, met de aard van de rechtsverhouding en met de beginselen van het maatschappelijke leven (artikel 353¹ k.c.), alsook omdat de contractuele bedingen inzake de voornaamste prestaties van partijen ontoelaatbaar zijn [artikel 385¹, lid 1, k.c., gelezen in samenhang met artikel 69 van de ustawa-Prawo bankowe (wet op het bankrecht)]. Wat betreft de exceptie van verjaring van de vorderingen van de bank hebben verweerders erop gewezen dat de verjaringstermijn van 3 jaar voor vorderingen in verband met economische activiteiten is beginnen te lopen op het tijdstip waarop het krediet is afgelost, namelijk reeds in 2016.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 1 Als gevolg van de nietigverklaring van de met een consument gesloten kredietovereenkomst moeten de door de handelaar aan de kredietnemers uitgekeerde prestaties alsook de prestaties die de kredietnemers ter uitvoering van de nietige overeenkomst jegens de handelaar hebben vervuld overeenkomstig artikel 410, lid 2, k.c. worden aangemerkt als onverschuldigde prestaties. De prestaties zijn namelijk uitgevoerd tot nakoming van een nietige verbintenis en moeten als zodanig worden terugbetaald als een vermogensvoordeel dat ten onrechte is verkregen ten koste van de verstrekker (artikel 405 k.c.). Volgens de nationale rechtspraak die gestalte heeft gekregen in de uitspraken van de Sąd Najwyższy (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Polen; hierna: „SN”) in de zaken III CZP 11/20 (beslissing van 16 februari 2021) en III CZP 6/21 (beslissing van 7 mei 2021) kunnen de consument en de kredietgever namelijk los van elkaar aanspraak maken op terugbetaling van de geldelijke prestaties die zij ter uitvoering van de overeenkomst hebben vervuld, op voorwaarde dat de betreffende kredietovereenkomst zonder het daarin opgenomen onverbindende beding niet kan voortbestaan. Het is derhalve irrelevant of en in welke mate partijen elkaars schuldenaar zijn, aangezien elke partij terugbetaling van haar volledige prestatie kan vorderen, ongeacht het bedrag van de verplichting van de wederpartij en ongeacht het bedrag van de reeds verrichte aflossingen. De aflossingen die door de consument ter uitvoering van de nietige kredietovereenkomst zijn verricht hebben derhalve niet tot gevolg dat de bestaande verplichting tenietgaat wegens ongerechtvaardigde verrijking.
- 2 Voornoemde rechtsopvattingen van de SN zijn reeds gedeeltelijk als ondeugdelijk betwist in de arresten mBank (Verklaring van de consument), C-140/22, EU:C:2023:965 en Getin Noble Bank (Verjaringstermijn voor vorderingen tot terugbetaling), C-28/22, EU:C:2023:992. In de eerste zaak heeft het Hof geoordeeld dat artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus moeten worden uitgelegd dat, ingeval een door een bankinstelling met een consument gesloten hypothecaire leningovereenkomst volledig nietig wordt verklaard omdat

zij een oneerlijk beding bevat zonder hetwelk zij niet kan voortbestaan, zij zich verzetten tegen de rechterlijke uitlegging van het nationale recht die inhoudt dat de uitoefening van de rechten die de betrokken consument aan deze richtlijn ontleent, afhankelijk is van het afleggen door die consument van een verklaring voor een rechter, waarbij hij verklaart dat hij ten eerste niet instemt met het behoud van dit beding, dat hij ten tweede weet dat de nietigheid van dat beding leidt tot nietigverklaring van die overeenkomst, alsmede kennis draagt van de gevolgen van deze nietigverklaring, en dat hij ten derde instemt met de nietigverklaring van die overeenkomst. In het andere arrest heeft het Hof geoordeeld:

„a) Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, moeten aldus worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een in de rechtspraak ontwikkelde uitlegging van het nationale recht volgens welke ingeval een door een verkoper met een consument gesloten hypothecaire leningovereenkomst nietig is verklaard wegens oneerlijke bedingen in die overeenkomst, de uit de nietigheid van die overeenkomst voortvloeiende verjaringstermijn voor de vorderingen van die verkoper pas ingaat op de datum waarop de overeenkomst definitief niet kan worden tegengeworpen, terwijl de uit de nietigheid van diezelfde overeenkomst voortvloeiende verjaringstermijn voor de vorderingen van die consument ingaat op de datum waarop deze consument het oneerlijke karakter van het beding dat tot die nietigheid leidde, kende of redelijkerwijs had moeten kennen.

b) Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, moeten aldus worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een in de rechtspraak ontwikkelde uitlegging van het nationale recht volgens welke een verkoper, in het geval dat een door hem met een consument gesloten hypothecaire leningovereenkomst, na de schrapping van de oneerlijke bedingen in die overeenkomst niet kan voortbestaan, zich kan beroepen op een retentierecht op grond waarvan hij de terugbetaling van de door hem van de consument ontvangen prestaties afhankelijk kan maken van het aanbod van die consument om de prestaties terug te betalen die hij op zijn beurt van de verkoper heeft ontvangen of om voor die terugbetaling zekerheid te stellen, wanneer de consument, doordat deze verkoper dit retentierecht uitoefent, zijn recht op verdragingsrente verliest vanaf het moment waarop de nakomingstermijn is verstreken die aan de betrokken verkoper is gesteld nadat die verkoper het verzoek om terugbetaling van de hem ter uitvoering van deze overeenkomst betaalde prestaties heeft ontvangen.

c) Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan een in de rechtspraak ontwikkelde uitlegging van het nationale recht volgens welke een verkoper die een hypothecaire leningovereenkomst met een consument heeft gesloten, niet hoeft na te gaan of deze consument zich bewust is van de gevolgen van het schrappen van oneerlijke bedingen in die overeenkomst of van het feit dat die overeenkomst na het schrappen van die bedingen niet kan voortbestaan.”

- 3 Naar het oordeel van de verwijzende rechter is de in de aangehaalde beslissingen gevolgde richting van de nationale rechtspraak betreffende de regels voor onderlinge verrekeningen tussen de partijen bij een nietige kredietovereenkomst in strijd met het in artikel 7, lid 1, van de richtlijn neergelegde beginsel van effectieve bescherming van de consument. Doordat de consument wordt verplicht tot terugbetaling van het volledige bedrag, ongeacht het bedrag van de daadwerkelijk verrichte aflossingen, en de consument derhalve wordt verplicht om dat bedrag ook terug te betalen wanneer hij het nominale kredietbedrag volledig heeft afgelost of zelfs meer dan dat bedrag heeft betaald, rijst twijfel over de verenigbaarheid van een dergelijke richting in de rechtspraak met voornoemd beginsel. De in de aangehaalde beslissingen uiteengezette regels voor verrekening gaan voorbij aan de uiterst belangrijke omstandigheid dat de prestatie waarop de handelaar aanspraak kan maken in feite reeds is vervuld, al was het maar gedeeltelijk, namelijk als gevolg van de betalingen die de consument ter uitvoering van de nietige overeenkomst heeft verricht. Derhalve bestaat geen redelijke grond om de consument opnieuw te verplichten tot volledige terugbetaling van het bedrag dat hij ter uitvoering van de nietige overeenkomst heeft ontvangen, op de enkele grond dat hij zijn betalingen heeft verricht om zich te bevrijden van een verplichting die voortvloeit uit een overeenkomst die uiteindelijk nietig is gebleken en niet om te voldoen aan vorderingen van de handelaar uit hoofde van ongerechtvaardigde verrijking en om zich te bevrijden van de daaruit voortvloeiende verplichting.
- 4 In de praktijk leidt de toepassing van dat beginsel er namelijk toe dat een consument die gebruik wenst te maken van de bescherming die wordt geboden door richtlijn 93/13 en door de nationale wetgeving tot omzetting van die richtlijn in de nationale rechtsorde er rekening mee moet houden dat de handelaar volledig gerechtigd is om terugbetaling van het volledige ter uitvoering van de nietige overeenkomst uitgekeerde bedrag van hem te vorderen, ongeacht het bedrag van de aflossingen die de consument [reeds] heeft verricht. Het is ook duidelijk dat wanneer de consument dit bedrag niet vrijwillig betaalt, de handelaar een rechtsvordering kan instellen tot betaling van het bedrag, vermeerderd met de verschuldigde rente, alsook tot verwijzing van de consument in de gerechtskosten. Opgemerkt zij dat een dergelijke zaak voor de consument meestal geen succes oplevert, aangezien handelaren volgens de toonaangevende tendens in de nationale rechtspraak terugbetaling kunnen vorderen van het volledige bedrag dat zij ter uitvoering van een nietige overeenkomst aan een consument hebben uitgekeerd. Dat houdt tevens in dat alle gerechtskosten of een deel daarvan aan de handelaar moeten worden vergoed.
- 5 Het kan namelijk niet worden aanvaard dat de handelaar, die per slot van rekening de schuldeiser van verweerders is, namelijk uit hoofde van het bedrag dat hij ter uitvoering van de nietige overeenkomst aan hen heeft uitgekeerd, niet tegelijkertijd gerechtigd is om een rechtsvordering [tegen hen] in te stellen. Evenmin kan worden aanvaard dat verweerders die, hoewel zij tot vrijwillige betaling zijn aangesproken, verzuimen om een verschuldigde prestatie te voldoen er geen aanleiding toe geven dat een zaak tegen hen aanhangig wordt gemaakt,

wat een van de voorwaarden van artikel 101 k.p.c. is om, ondanks de toewijzing van de [door de verzoekster ingestelde] rechtsvordering, vergoeding van de gerechtskosten aan de verweerders te gelasten. Bovendien zij hieraan toegevoegd dat de toepassing van de regeling van voornoemde bepaling afhankelijk is van nog een andere voorwaarde, namelijk dat de vordering wordt erkend in het kader van de eerste proceshandeling. Opgemerkt zij dat de erkenning van de vordering neerkomt op de erkenning van de ingestelde rechtsvordering als zodanig, wat impliceert dat de uitspraak ambtshalve onmiddellijk uitvoerbaar wordt verklaard.

- 6 Als gevolg van het in de nationale rechtspraak ingenomen standpunt dat verrekening van prestaties die door partijen zijn vervuld ter uitvoering van een nietige overeenkomst geschiedt krachtens de theorie van de twee voorwaarden, namelijk dat de door partijen vervulde prestaties van elkaar onafhankelijk en onderscheiden zijn en dat de betalingen die door de consument zijn verricht ter uitvoering van een nietige overeenkomst niet eenvoudigweg kunnen worden verrekend met zijn verplichting wegens ongerechtvaardigde verrijking, kunnen consumenten zich er niet met succes op beroepen dat zij de betreffende prestatie [reeds] in haar geheel of gedeeltelijk hebben vervuld, gelet op de aflossingen die zij tijdens de looptijd van de overeenkomst hebben verricht. Elke partij kan derhalve terugbetaling van het volledige bedrag van de door haar verrichte betaling vorderen, ongeacht of zij nog schulden heeft jegens de wederpartij en ongeacht het bedrag van haar eigen schuld. Een door de consument opgeworpen exceptie van uitvoering zal derhalve geen effect hebben, tenzij die exceptie wordt voorafgegaan door een effectieve verklaring van verrekening. Deze richting in de rechtspraak heeft het onaanvaardbare gevolg dat een consument die ervoor heeft gekozen om een beroep te doen op de bescherming die wordt geboden door richtlijn 93/13 wordt benadeeld.
- 7 In de nationale rechtspraak wordt benadrukt dat de kwestie van onderlinge verrekeningen tussen partijen bij een nietige overeenkomst kan worden opgelost door de rechtsfiguur van de verrekening toe te passen. De indiening van een effectieve verklaring van verrekening heeft namelijk tot gevolg dat de bestaande schuldvorderingen wederzijds worden kwijtgescholden tot het bedrag van een lagere schuldvordering en dat de [bestaande] verplichting tenietgaat. Om een effectieve verklaring van verrekening te kunnen indienen en om in de loop van een rechtszaak een exceptie van verrekening te kunnen opwerpen moet evenwel worden voldaan aan een aantal voorwaarden, die zijn vastgesteld in de bepalingen van het Poolse burgerlijk wetboek (k.c.). Ten eerste moeten consumenten hun schuldvordering opeisbaar maken. Om een niet in de tijd beperkte verplichting opeisbaar te maken is een aanmaning vereist (artikel 455 k.c.). Een dergelijke aanmaning moet daadwerkelijk worden betekend. Vervolgens moeten consumenten een materieelrechtelijke verklaring van verrekening van hun vordering met die van de handelaar indienen, die, om effectief te zijn, eveneens moet worden betekend aan de betrokkene, dat wil zeggen aan de handelaar (artikelen 60 en 61 k.c.). De indiening van een materieelrechtelijke verklaring van verrekening aan de gemachtigde van de handelaar is uitgesloten, aangezien een gemachtigde overeenkomstig artikel 91 k.p.c. niet bevoegd is om verklaringen van

materieelrechtelijke aard en, meer in het bijzonder, verklaringen van verrekening in ontvangst te nemen, tenzij daartoe een passende volmacht aan de gemachtigde is verleend. In het licht van voornoemde wettelijke voorschriften moet aan een aantal materieelrechtelijke en procedurele voorwaarden worden voldaan opdat de consument aanspraak kan maken op de rechtsfiguur van verrekening en hij zijn verplichting kan laten tenietdoen of in aanzienlijke mate kan doen afnemen. Wanneer wordt verzuimd om een effectieve verklaring van verrekening in te dienen en een effectieve exceptie van uitvoering of een procedurele exceptie van verrekening op te werpen, wordt de door de handelaar ingestelde rechtsvordering aanvaard en geeft de rechter een beslissing waarbij hij de consument ertoe veroordeelt de door de handelaar ingestelde vordering te voldoen. Wanneer een dergelijke beslissing onherroepelijk wordt of onmiddellijk uitvoerbaar wordt verklaard, kan deze dienen als grondslag voor een tenuitvoerleggingsprocedure tegen de consument en kan de consument zich in het kader van een dergelijke procedure nog slechts verweren door middel van een tegen die procedure gerichte rechtsvordering. Bijgevolg is de consument, die bescherming tegen oneerlijke bedingen geniet, in beginsel betrokken bij twee en, in extreme gevallen, zelfs bij vier rechtszaken. Het daarmee gepaard gaande ongemak is op zich reeds een belemmering die de consument ervan weerhoudt om een beroep te doen op de bescherming van richtlijn 93/13.

- 8 Opgemerkt zij tevens dat een verklaring van verrekening van de consument er in beginsel mee gepaard gaat dat de over de periode van vertraagde uitvoering verschuldigde rente verloren gaat. Dat vloeit eruit voort dat verrekening terugwerkende kracht heeft tot op de datum vanaf welke een verklaring van verrekening kon worden ingediend, zoals bepaald in artikel 499, tweede volzin, k.c. Een consument die een exceptie van verrekening heeft opgeworpen bevrijdt zichzelf van zijn verplichting maar verliest tegelijkertijd de verdragingsrente. Zijn hoofdvordering komt namelijk te vervallen, wat tevens gevolgen heeft voor zijn nevenvorderingen met betrekking tot, onder andere, de verschuldigde rente.
- 9 Evenmin mag uit het oog worden verloren dat het beroep op deze rechtsfiguur bijzonder nadelig is voor consumenten die een rechtsvordering tegen een handelaar hebben ingesteld en die daarbij hebben verzocht om nietigverklaring van een overeenkomst wegens het bestaan van oneerlijke bedingen alsmede om veroordeling van de handelaar tot terugbetaling van de prestaties die door hen zijn vervuld, namelijk wanneer zij in de loop van het aanhangige proces zelf met een vordering van de bank worden geconfronteerd, wat bijvoorbeeld het geval is in de zaak waarop de onderhavige vraag betrekking heeft. Wanneer consumenten in het kader van een rechtszaak waarin zij optreden als verweerder of verweerder in reconventie een beroep doen op de rechtsfiguur van verrekening, oefenen zij namelijk rechtstreeks invloed uit op de zaak waarin zij optreden als verzoeker. De indiening van een effectieve verklaring van verrekening heeft namelijk tot gevolg dat de bestaande schuldvordering afneemt tot het bedrag van een lagere schuldvordering, zodat de vordering tot betaling die door de consument wordt ingesteld in het kader van de door hem aanhangig gemaakte rechtszaak in haar geheel of gedeeltelijk ongegrond kan worden, afhankelijk van het bedrag van de

schuldvordering van de handelaar. In een dergelijke situatie worden verzoekende consumenten geheel of gedeeltelijk in het ongelijk gesteld omdat hun schuldvordering tenietgaat en deze in het kader van de lopende rechtszaak niet meer rechtsgeldig kan worden opgeëist. Wanneer zij de rechtszaak verliezen, kunnen consumenten in een dergelijke situatie als verliezer worden veroordeeld tot betaling van alle gerechtskosten.

- 10 Naar het oordeel van de nationale rechter volgt uit de rechtspraak van het Hof dat de bescherming die door richtlijn 93/13 aan de consument wordt geboden ertoe strekt om te waarborgen dat de juridische en feitelijke situatie wordt hersteld waarin de consument zich zonder het oneerlijke beding zou bevinden. Deze bescherming gaat gepaard met een restitutieplichting die, in het geval van de nietigverklaring van de overeenkomst, op beide partijen rust, namelijk op zowel de handelaar als de consument. Twijfel rijst ten aanzien van de oplegging van deze verplichting aan de consument wanneer deze het nominale kredietbedrag volledig heeft afgelost doordat hij, gelet op de uit de kredietovereenkomst voortvloeiende vorderingen, de nodige betalingen heeft verricht, alsook wat betreft de verplichting van de consument om een onverschuldigde prestatie volledig terug te betalen, ongeacht het bedrag van de betalingen die hij uit hoofde van de nietig kredietovereenkomst [reeds] heeft verricht.
- 11 In de rechtspraak van het Hof waarmee de nationale rechter bekend is, heeft het Hof zich niet rechtstreeks over de onderzochte kwestie uitgesproken, dat wil zeggen over het beginsel van verrekening tussen de partijen bij een nietig verklaarde overeenkomst en over de invloed van de prestaties die de consument ter uitvoering van een dergelijke overeenkomst heeft verricht op de reikwijdte van zijn verplichting tot terugbetaling wegens ongerechtvaardigde verrijking. De uitspraken die het Hof over een dergelijke restitutieplichting heeft gedaan hebben in hoofdzaak betrekking op die van de handelaar en komen neer op de kwestie van de terugbetaling van prestaties die krachtens oneerlijke contractuele bedingen zijn vervuld door de consument. Deze uitspraken zijn namelijk gedaan in feitelijke situaties waarin de overeenkomst ondanks de schrapping van de erin opgenomen oneerlijke bedingen kon voortbestaan en de partijen bond en waarin de handelaar gehouden was tot terugbetaling van de prestaties die de consument krachtens die oneerlijke bedingen had vervuld. In die gevallen was sprake van oneerlijke contractuele bedingen betreffende nevenprestaties (rente of commissielonen dan wel andere soorten van door de consument verschuldigde vergoedingen), zodat de schrapping van die bedingen er niet toe leidde dat de overeenkomst kwam te vervallen en de partijen de door hen uitgevoerde prestaties niet in hun geheel hoefden te verrekenen. Op de consument rustte in beginsel geen restitutieplichting; hij was niet gehouden om, ongeacht de door hem verrichte aflossingen, het volledige nominale kredietbedrag terug te betalen. Die verplichting rustte evenmin op de consument in het geval dat de handelaar de kredietovereenkomst had beëindigd, aangezien de consument niet gehouden was om het volledige bedrag van het aan hem uitgekeerde krediet terug te betalen en hij alleen het nog uitstaande kredietbedrag moest aflossen.

- 12 Uit de uiteengezette nationale rechtspraak volgt dat wanneer een kredietovereenkomst nietig wordt verklaard wegens het bestaan van oneerlijke bedingen betreffende de voornaamste prestaties van de partijen, de consument gehouden is om het volledige aan hem uitgekeerde kredietbedrag terug te betalen, ongeacht het bedrag van de prestaties die hij ter uitvoering van de nietige overeenkomst reeds heeft vervuld. Een analyse van de arresten Getin Noble Bank (Opschorting van de uitvoering van een kredietovereenkomst), C-287/22, EU:C:2023:491, ██████████ ██████████ C-26/13, EU:C:2014:282, Abanca Corporación Bancaria en Bankia, C-70/17 en C-179/17, EU:C:2019:250, ██████████ ██████████ ██████████ C-125/18, EU:C:2020:138 en Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954 staakt de conclusie dat een dergelijke richting in de nationale rechtspraak, zoals vormgegeven door de beslissingen van de SN, in strijd is met de beginselen van consumentenbescherming en doeltreffendheid.
- 13 In het arrest van 15 juni 2023 in zaak C-287/22, dat betrekking heeft op de toepassing van de zekerheid die bestaat in het niet betalen van krediettermijnen, heeft het Hof erop gewezen dat de toekenning aan de consument van een dergelijke zekerheid wordt gerechtvaardigd door de omstandigheid dat de consument hogere maandelijkse aflossingen betaalt dan de aflossingen die daadwerkelijk verschuldigd zijn indien het litigieuze beding buiten toepassing zou moeten worden gelaten, de consument, nog voordat hij een procedure heeft ingeleid, aan de betrokken bank een bedrag heeft betaald dat hoger is dan het geleende bedrag of, ten slotte, het risico bestaat dat de consument aan de betrokken bank een bedrag moet terugbetalen dat hoger is dan het bedrag dat hij van haar heeft geleend. Alleen al uit dit arrest kan worden geconcludeerd dat het beginsel van effectieve consumentenbescherming zich ertegen verzet dat een terugbetalingsverplichting aan de consument wordt opgelegd wanneer hij het van de bank geleende bedrag al heeft afgelost of dat bij het bepalen van de reikwijdte van zijn terugbetalingsverplichting geen rekening wordt gehouden met de betalingen die hij ter uitvoering van de nietige overeenkomst heeft verricht. Die omstandigheden, die verband houden met het bedrag van de prestaties die door de consument ter uitvoering van de nietige overeenkomst zijn vervuld, zijn in het aangehaalde arrest namelijk genoemd ter rechtvaardiging van de toepassing van de voorlopige maatregelen die noodzakelijk zijn om de volledige doeltreffendheid van de toekomstige uitspraak te waarborgen. Uit dat arrest volgt ook dat wanneer een consument een rechtsovereenkomst instelt om een uitspraak te verkrijgen waarin het oneerlijke karakter van de bedingen wordt bevestigd, de volle werking van die uitspraak vereist dat iedere verrekening van prestaties tussen de partijen in het kader van die ene procedure geschiedt. Het doel is namelijk om meteen ook te voorkomen dat de consument een nieuwe rechtszaak tot terugbetaling van de door hem uitgevoerde prestaties moet inleiden en dat hij wordt genoodzaakt om deel te nemen aan een rechtszaak die door de handelaar aanhangig wordt gemaakt om terugbetaling van de door hem aan de consument uitgekeerde prestaties te verkrijgen, wat noodzakelijkerwijs gepaard gaat met vorderings- en verdedigingskosten. Volgens de nationale rechter rechtvaardigt ook de analyse van de arresten ██████████ ██████████ C-26/13, EU:C:2014:282, Abanca Corporación Bancaria en Bankia, C-70/17 en C-179/17, EU:C:2019:250, ██████████

■ ■ ■ C-125/18, EU:C:2020:138 en Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, die betrekking hebben op de mogelijkheid om een oneerlijk beding in een consumentenovereenkomst te vervangen en op de informatieverplichting van de rechter, de conclusie dat de nietigverklaring van een kredietovereenkomst voor de consument gepaard gaat met de verplichting tot betaling van het nog verschuldigde kredietbedrag en niet van de volledige prestatie die de handelaar ter uitvoering van de nietige overeenkomst aan hem heeft uitgekeerd. In de aangehaalde arresten wordt namelijk uitdrukkelijk vermeld dat de nietigverklaring van de kredietovereenkomst in beginsel immers tot gevolg heeft dat het gehele nog verschuldigde bedrag van de lening onmiddellijk opeisbaar wordt, wat de financiële mogelijkheden van de consument zou kunnen overstijgen. Daardoor zou die nietigverklaring eerder de belangen van de consument schaden dan die van de kredietverlener, die er bijgevolg niet van zou worden weerhouden dergelijke bedingen op te nemen in de door hem voorgestelde overeenkomsten.

- 14 Aangenomen kan derhalve dat het Hof zich in de aangehaalde arresten weliswaar in beperkte mate maar niettemin daadwerkelijk heeft uitgesproken over de reikwijdte van de restitutieverplichting van de consument in het geval dat een door hem gesloten overeenkomst nietig wordt verklaard. In tegenstelling tot het standpunt dat door SN is ingenomen in zaak III CZP 6/21 gaat het er niet alleen om de gevolgen van de nietigverklaring van een kredietovereenkomst eenvoudigweg te vergelijken met die van de beëindiging van een dergelijke overeenkomst, maar ook om de verplichting van de consument en de reikwijdte van zijn verplichting te definiëren voor het geval dat de overeenkomst nietig wordt verklaard. De situatie van een consument wiens overeenkomst is beëindigd en die van een consument wiens overeenkomst wegens oneerlijke contractuele bedingen nietig is verklaard moeten volgens het standpunt dat voortvloeit uit de aangehaalde arresten derhalve identiek zijn wat betreft de op de consumenten rustende verplichtingen. In beide gevallen is de consument namelijk gehouden is tot terugbetaling van de prestaties die hij ter uitvoering van de overeenkomst van de handelaar heeft ontvangen. Bovendien geldt die overeenkomst niet meer omdat zij is beëindigd of nietig is verklaard. Het argument dat de beëindiging van een overeenkomst geen afbreuk doet aan de aflossingen die de consument reeds heeft verricht, in de zin dat deze, in tegenstelling tot wat het geval is bij de nietigverklaring van een overeenkomst, daardoor niet onverschuldigd worden, is naar het oordeel de verwijzende rechter niet relevant genoeg om de consument, die de bescherming van richtlijn 93/13 geniet, ertoe te verplichten tot terugbetaling van de volledige prestatie die de handelaar aan hem heeft uitgekeerd, ongeacht het bedrag dat hij reeds heeft afgelost. Het is onredelijk om een consument die deze bescherming geniet en die een overeenkomst nietig laat verklaren op grond dat zij oneerlijke bedingen bevat die zijn belang op kennelijke wijze schenden te verplichten om de volledige prestatie terug te betalen, louter op grond dat de nietigverklaring van de overeenkomst tot gevolg heeft gehad dat zijn prestaties onverschuldigd zijn gebleken. De oplegging van de verplichting aan de consument om het volledige bedrag terug te betalen ondermijnt in wezen het effectieve karakter van de geboden bescherming, aangezien een dergelijke

verplichting voor de consument gepaard gaat met een enorme en ongerechtvaardigde last en ertoe leidt dat hij wordt benadeeld. Gewezen zij erop dat uit de aangehaalde arresten volgt dat de bescherming die de consument krachtens de bepalingen van richtlijn 93/13 geniet er niet toe mag leiden dat hij wordt benadeeld. Hij moet er [weliswaar] rekening mee houden dat hij in het geval van de nietigverklaring van de overeenkomst aan een restitutieplichting zal worden onderworpen, maar hij mag niettemin redelijkerwijs verwachten dat de reikwijdte van die verplichting zal worden beperkt tot die van zijn huidige schuld en dat daarbij rekening zal worden gehouden met de bedragen die hij reeds heeft afgelost. Bijgevolg is een uitlegging van de nationaalrechtelijke bepalingen zoals die welke is ontwikkeld in de aangehaalde beslissingen van de SN onverenigbaar met het beginsel van daadwerkelijke consumentenbescherming aangezien zij een aanzienlijke en ongerechtvaardigde last op de consumenten legt.

- 15 Volgens de verwijzende rechter kan de loutere bekendheid met de reikwijdte van de restitutieplichting van de consument in het geval van de nietigverklaring van de overeenkomst het beroep op deze bescherming ontmoedigen en de nuttige werking van richtlijn 93/13 ondermijnen. Dat is met name duidelijk in het kader van de verstrekking van een aan een vreemde valuta gekoppeld of in een vreemde valuta luidend krediet, aangezien de consument in dat geval voor het dilemma wordt geplaatst dat hij ofwel een beroep moet doen op de consumentenbescherming, wat gepaard gaat met de nietigverklaring van de overeenkomst en, gelet op de richting die wordt gevolgd in de nationale rechtspraak, met de verplichting om het volledige bedrag van het uitgekeerde krediet terug te betalen, ofwel de rechtsverhouding in stand moet houden, zodat hij wordt belast met het onbeperkte risico van een verhoging van het bedrag van zijn schuld en de door hem af te lossen termijnen.
- 16 *Met betrekking tot de vraag onder b)* verwijst de verwijzende rechter om te beginnen naar het arrest Profi Credit Bulgaria (Ambtshalve verrekening bij oneerlijke bedingen), C-170/21, EU:C:2022:518. Daarin is vastgesteld dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus moet worden uitgelegd dat, hoewel deze bepaling de nationale rechter bij wie een verzoek tot uitvaardiging van een betalingsbevel aanhangig is gemaakt verplicht om alle consequenties te trekken die naar nationaal recht voortvloeien uit de vaststelling dat een beding in een consumentenkredietovereenkomst tussen een consument en een verkoper oneerlijk is, opdat hij kan waarborgen dat die consument niet door die overeenkomst gebonden is, zij die rechter in beginsel niet verplicht om de op grond van dat beding verrichte betaling ambtshalve te verrekenen met het uit hoofde van die overeenkomst verschuldigde saldo, mits de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid in acht worden genomen. In het hoofdgeding gaat het evenwel niet om de ambtshalve verrekening van prestaties die zijn vervuld krachtens een overeenkomst die oneerlijke bedingen bevat maar is in geding dat in het kader van gerechtelijke uitspraken betreffende dergelijke vorderingen van zowel consumenten als handelaren rekening wordt gehouden met het feit dat de schuldvorderingen waarop zij krachtens de bepalingen inzake ongerechtvaardigde verrijking aanspraak kunnen maken in feite reeds in hun geheel of althans in

aanzienlijke mate zijn voldaan. Gelet op het beginsel van consumentenbescherming mag het feit dat de consument gedurende meerdere jaren bedragen ter uitvoering van de nietige overeenkomst heeft afgelost namelijk niet buiten beschouwing worden gelaten, zodat de consument terecht mag verwachten dat de reikwijdte van zijn restitutieplichting overeenkomt met het bedrag van het nog uitstaande krediet en niet met het totaalbedrag dat de handelaar aan hem heeft uitgekeerd. Deze reikwijdte van de restitutieplichting van de consument is rechtstreeks van invloed op de kwesties in verband met zijn aansprakelijkheid voor de kosten van een rechtszaak die door de handelaar aanhangig wordt gemaakt. Wanneer de nationale rechter deze omstandigheden in aanmerking kan nemen, zou het tevens mogelijk zijn om in het kader van een enkele rechtszaak een einde te maken aan de kwestie van de onderlinge verrekeningen tussen partijen, wat des te passender is omdat het per slot van rekening schuldvorderingen betreft waarvan het bedrag tussen partijen bekend en onbetwist is. Het bedrag van de schuldvorderingen van de partijen uit hoofde van ongerechtvaardigde verrijking komt namelijk overeen met dat van de bedragen die door de handelaar aan de consument zijn uitgekeerd en de prestaties die de consument ter uitvoering van die overeenkomst jegens de handelaar heeft vervuld. Het enkele feit dat de bestaande rechtsgrondslag, namelijk de overeenkomst, komt te vervallen en dat de tot nog toe verrichte prestaties op een nieuwe rechtsgrondslag moeten worden verrekend, namelijk op die van de ongerechtvaardigde verrijking, rechtvaardigen volgens de nationale rechter evenwel niet dat een dermate verstrekkende restitutieplichting wordt opgelegd als die welke wordt gehanteerd in de nationale rechtspraak. Het opleggen van een dergelijke verplichting doet namelijk afbreuk aan het daadwerkelijke karakter van de bescherming van de consument en geeft voor hem aanleiding tot het ontstaan van een ongerechtvaardigde last.

- 17 *Met betrekking tot de vraag onder c)* zij voorts opgemerkt dat in artikel 333, lid 1, punt 2, k.p.c. is bepaald dat de rechter, wanneer hij een door de verweerder erkende vordering toewijst, zijn uitspraak onmiddellijk uitvoerbaar verklaart. In het geval dat de vordering door de verweerder wordt erkend moet de uitspraak onmiddellijk uitvoerbaar worden verklaard en is de nationale rechter derhalve tevens verplicht om daar in het kader van zijn uitspraak ambtshalve het nodige bevel toe te geven. Een dergelijk bevel vormt bijgevolg een executoriale titel en kan de grondslag vormen voor de inleiding van een tenuitvoerleggingsprocedure tegen de consument. Deze rechterlijke verplichting heeft tot gevolg dat de rechtsfiguur van artikel 320 k.p.c., namelijk de opdeling van een toegewezen vordering in termijnen, niet jegens de consument kan worden toegepast.
- 18 Naar het oordeel van de nationale rechter doet een regeling als die van artikel 333, lid 1, punt 2, k.p.c. afbreuk aan het daadwerkelijke karakter van de bescherming die de consument kan ontleen aan richtlijn 93/13. Door die regeling toe te passen wordt hij namelijk niet beschermd tegen de bijzonder schadelijke gevolgen van de nietigverklaring van de overeenkomst. De consument is uiteraard niet verplicht om de rechtsvordering te erkennen, maar er zij niettemin op gewezen dat een door een handelaar ingestelde vordering tot terugbetaling van een uitgekeerde prestatie

in beginsel gegrond is en dat de consument zich daar ten volle van bewust is. Deze maatregel verbetert ook de procedurele situatie van de consument, aangezien zij de mogelijkheid biedt om de zaak als een bijzonder gerechtvaardigd geval in de zin van artikel 102 k.p.c. te beschouwen en de consument te veroordelen tot betaling aan de winnende handelaar van slechts een deel van de gerechtskosten of om de consument in het geheel niet met gerechtskosten te belasten. Voorts stelt de in termijnen opgedeelde betaling van de toegewezen vordering de consument in staat om zijn verplichting na te komen en beschermt een dergelijke opdeling hem tegen het gevaar van een economische last die buitensporig hoog of mogelijk zelfs ondraaglijk voor hem blijkt.

- 19 Bovendien is de verplichting om de uitspraak onmiddellijk uitvoerbaar te verklaren onverenigbaar met het beginsel van daadwerkelijke consumentenbescherming, aangezien een dergelijke verplichting niet tot gevolg heeft dat de feitelijke en juridische situatie wordt hersteld waarin de consument zich zou bevinden indien de overeenkomst geen dergelijke bedingen bevatte. Volgens de nationale rechter maken een dergelijke nationaalrechtelijke regeling en de in de nationale rechtspraak gevolgde richting het onmogelijk om de consument te beschermen tegen de bijzonder schadelijke gevolgen die de nietigverklaring van de overeenkomst voor hem kan hebben, zoals per slot van rekening wordt aangegeven in de arresten van 16 maart 2023, M.B. e.a. (Gevolgen van de nietigverklaring van een overeenkomst), C-6/22, EU:C:2023:216 en 25 november 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954. Zoals in voornoemde arresten is vermeld, dient de nationale rechter, met inachtneming van het volledige nationale recht, namelijk alle maatregelen te nemen die noodzakelijk zijn om de consument te beschermen tegen de uiterst nadelige gevolgen die de nietigverklaring van de betrokken kredietovereenkomst voor hem zou kunnen hebben. Bovendien neemt de bescherming van de consument uit hoofde van richtlijn 93/13 geen einde met de nietigverklaring van de overeenkomst, wat ook in de aangehaalde arresten wordt opgemerkt. Het staat namelijk aan de lidstaten om in het kader van hun nationale recht te voorzien in een regeling ten aanzien van de gevolgen die zich voordoen wanneer een tussen een consument en een handelaar gesloten overeenkomst nietig wordt verklaard op grond dat een van de in de overeenkomst opgenomen bedingen oneerlijk is. In dat verband moet de door de richtlijn aan de consument geboden bescherming worden geëerbiedigd, met name door ervoor te zorgen dat de juridische en feitelijke situatie wordt hersteld waarin de consument zich zonder een dergelijk beding zou bevinden. De nationale rechterlijke instanties staan garant voor de daadwerkelijke eerbiediging van het Unierecht in de lidstaten en zorgen ervoor dat dit recht zo doeltreffend mogelijk is, gelet op het feit dat zij het natuurlijke forum voor het Unierecht vormen. Het is de taak van de nationale rechter om het nationale recht bij de toepassing ervan „in de mate van het mogelijke” aldus uit te leggen dat het, gelet op het door de richtlijn voorgeschreven resultaat, verenigbaar is met het Unierecht.
- 20 Het is uitgesloten dat uitspraken niet onmiddellijk uitvoerbaar worden verklaard. In de genoemde bepaling van artikel 333, lid 1, punt 2, k.p.c. is namelijk bepaald

dat dit verplicht is. Wanneer een uitspraak niet onmiddellijk uitvoerbaar wordt verklaard (artikel 334 k.p.c.), wordt daar op discretionaire basis van afgezien. Krachtens die bepaling staat het namelijk aan de nationale rechter om het onmiddellijk uitvoerbaar verklaren van een uitspraak (betreffende zowel geldelijke als niet-geldelijke prestaties) ervan afhankelijk te stellen dat de eiser een zekerheid stelt en om de wijze van zekerstelling te bepalen. [Uit] die bepaling volgt niet dat de rechter verplicht is om er gelet op de status van de partij als consument van af te zien om zijn uitspraak onmiddellijk uitvoerbaar te verklaren. Bovendien vormt de afhankelijkheid van de onmiddellijke uitvoerbaarheid van de uitspraak van het feit dat de eisende handelaar een passende zekerheid stelt, dat wil zeggen, normaal gesproken, dat hij voorziet in een toereikende geldsom, er geen reële belemmering voor dat de uitspraak later alsnog op dezelfde grondslag uitvoerbaar wordt verklaard. In aanmerking moet namelijk worden genomen dat de partijen bij dit soort zaken meestal handelaren zijn die beschikken over aanzienlijke financiële middelen en over een aanzienlijke economische draagkracht. Mede daarom vormt het stellen van een zekerheid in de vorm van een geldsom, die hoe dan ook wordt terugbetaald, geen belemmering.

- 21 De hierboven beschreven effecten zijn de gebruikelijke gevolgen van een tenuitvoerleggingsprocedure, maar in het kader van consumentenzaken is het niettemin bijzonder dat al deze effecten de consument treffen of kunnen treffen en dat dit ook het geval is wanneer de consument de prestatie van de handelaar feitelijk reeds in haar geheel of gedeeltelijk heeft terugbetaald en dat hij de vordering van de handelaar aldus heeft voldaan.